

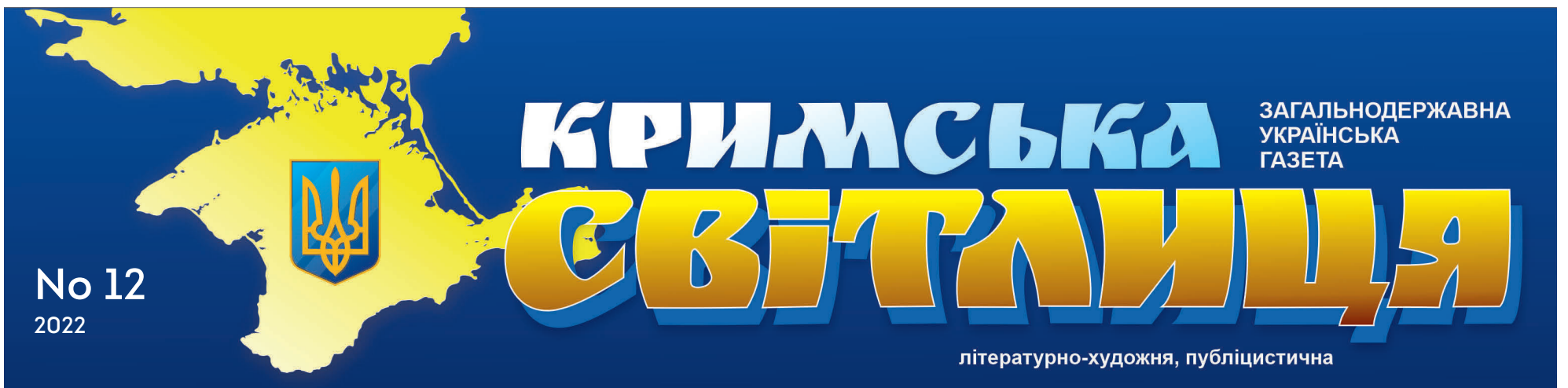
ЗНИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КРИМУ: ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

→ 2

ЗБЕРЕЖЕННЯ СПАДЩИНИ КАРАЇМІВ

→ 6

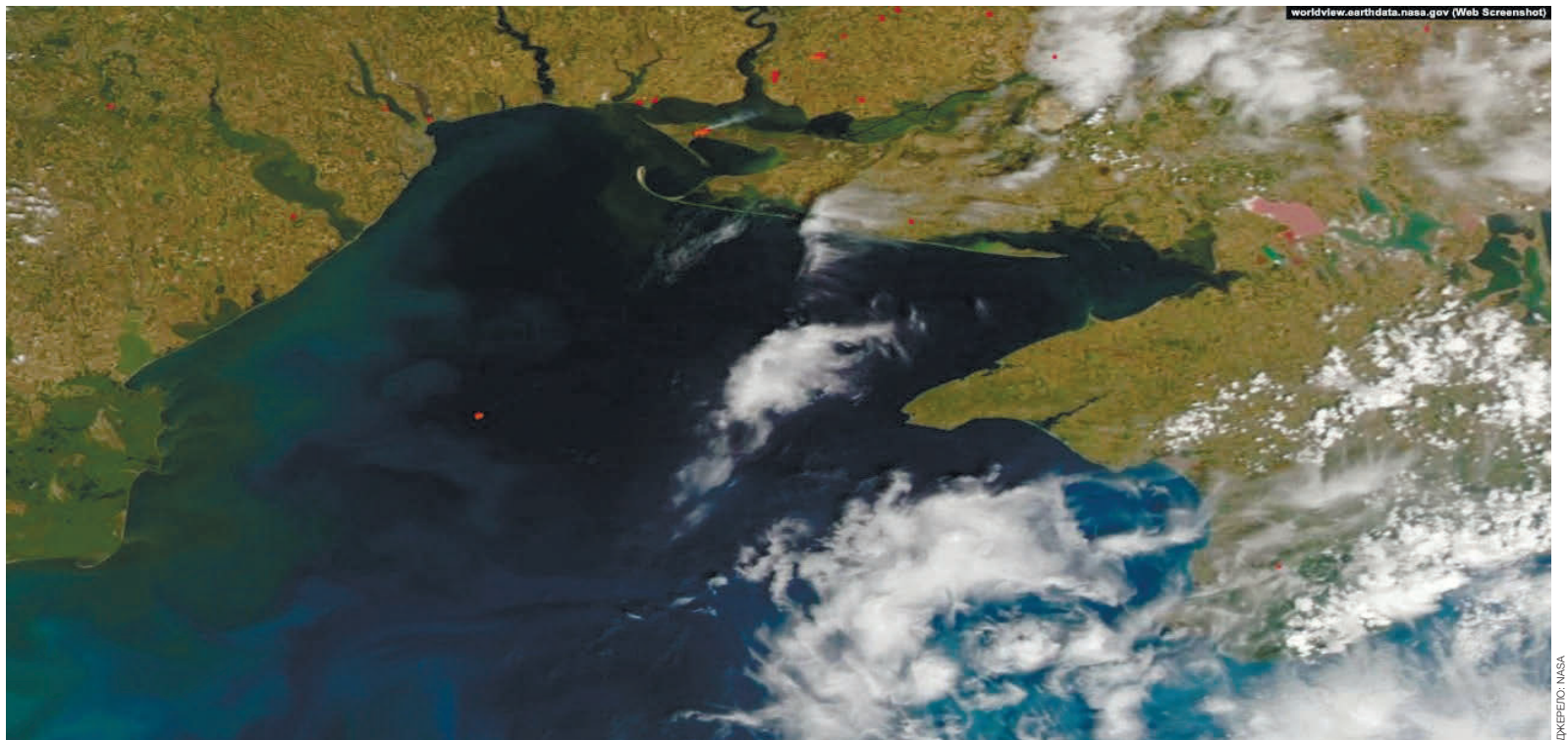

УДАР ПО «ВИШКАХ БОЙКА»: ОКУПАНТИ ПЕРЕТВОРИЛИ БУРОВІ УСТАНОВКИ НА ВІЙСЬКОВІ БАЗИ

НАГОЛОС

20 червня Збройні Сили України завдали удару по бурових установках «Чорноморнафтогазу», що розміщені в Чорному морі. Про це повідомив голова колабораційного уряду Криму Сергій Аксьонов. Генеральний штаб ЗСУ офіційно цю новину не підтвердив.

Олекса БЕСКИД

Супутниковий знімок акваторії Чорного моря, на якому видно пожежу на бурових платформах «Чорноморнафтогазу». Фото: 21 червня 2022 року.

«Що стосується так званих «вишок Бойка». Офіційного підтвердження інформації немає.

Розуміємо, що військові операції ЗСУ потребують інформаційного супроводу, але насамперед – у режимі тиші. Єдине, що можемо зазначити, йдеться не саме про вишки, а про відповідні платформи, які були вкрадені в Україні у 2014 році та були перетворені на військові бази, бо там були ППО, особовий склад – гарнізони так звані, і, звичайно, радіолокаційна розвідка, що допомагало російським створити ворота для повноцінного блокування, зокрема, Одеського порту і контролю над частиною Чорного моря», – повідомив під час національного телемарафону «UAразом», у прямому ефірі ТРК «РАДА» керівник Одеської обласної державної військової адміністрації Сергій Братчук.

Ці українські бурові вишки було захоплено в 2014 році країною-окупантом під час окупації Кримського півострова. У народі їх називають «вишками Бойка».

Вони були розташовані за 100 км від узбережжя Одеської області та за 150 км – від Криму. 23 грудня 2015 року за клопотанням Генеральної прокуратури України Печерський районний суд Києва наклав арешт на бурові установки «Петро Годованець» та «Україна» («Чорноморнафтогаз»). Бурові арештовані в рамках кримінального провадження про підозру в зловживанні посадовими особами Міністерства енергетики та вугільної промисловості, НАК «Нафтогаз України» і «Чорноморнафтогаз» при їх закупівлі як можливе знаряддя злочину. Про це зазначається в УКРІНФОРМ.

Президент Центру глобалістики «Стратегія XXI» Михайло Гончар вважає, що захоплені російським спецназом у березні 2014 року в ході операції з окупації Криму видобувні та бурові платформи

української державної компанії «Чорноморнафтогаз» стали зручними майданчиками для ведення розвідки ЧФ РФ з використанням можливостей об'єктів цивільної морської інфраструктури в північно-західному секторі Чорного моря.

«На них було встановлено РЛС типу «Нева», які дозволяють контролювати надводний і повітряний простір між Кримом та Одещиною. А ще встановили гідроакустичні системи, що дозволяють «бачити» підводний простір», – написав на власній сторінці у Фейсбук експерт з міжнародних енергетичних та безпекових відносин Михайло Гончар.

За кілька днів після завдання удару NASA опублікувала супутникові знімки, на яких видно пожежу на бурових платформах «Чорноморнафтогазу». Михай-

ло Гончар зауважив, що завдяки NASA та «знавцям» з ресурсу Covert Shores (Таємничі береги) є уявлення, де палає метановий факел після ракетного ураження самопідійомної бурової установки (СПБУ) в північно-західному секторі Чорного моря. «Знавці» взяв у лапки тому, що вони обізвали знищену українським ударом СПБУ на газоконденсатному родовищі «нафтовою вишкою». Горить не нафта, якої там і близько немає, а природний газ. Так собі згорає, перетворюючись на воду, – молекула метану має 4 атоми водню та трохи CO² з одного атома вуглецю», – зазначає Михайло Гончар.

Того ж дня, одразу ж після завдання ударів по бурових вишках, ворог продовжив тероризувати Одещину. Крилатими ракетами типу «Онікс», випущеними з бе-

регового ракетного комплексу, що розташований у тимчасово окупованому Криму, вночі було атаковано Білгород-Дністровський район, а ранком – саму Одесу. Про це повідомляє Оперативне командування «Південь».

У північно-західній частині Чорного моря корабельне угруповання ворога намагається підтримувати сприятливий для своїх сил оперативний режим. Але несприятливі штормові погодні умови змушують їх час від часу укриватися в пунктах базування. На стійкість до морської хвороби випробовуються екіпажі 4 ракетних та 3 великих десантних кораблів.

Загроза ракетного удару з моря залишається доволі високою, але не виключає удари і з тимчасово окупованих територій, і Криму, зазначається в повідомленнях Генерального штабу ЗСУ.

ЯК ЦЕ БУЛО...

МІСІЯ М. СУЛТАН-ГАЛІЄВА В КРИМУ

8

ЗНИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КРИМУ: ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

НА ЧАСІ

Національна ідентичність уже давно стала осердям багатовекторного інструмента ведення політики, використання якого може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Як основа формування міцних зв'язків між представниками різних етнічних, релігійних, політичних груп, а також конструювання національного міфу, національна ідентичність здатна стабілізувати внутрішню ситуацію в державі та сприяти викоріненню дискримінації. З іншого боку, світовій історії відомі випадки, коли націоналістична політика як спосіб поділити суспільство неминуче викликала соціальні конфлікти, риторику нетерпимості та ворожнечі, що, врешті, призводило до зростання кількості злочинів на ґрунті ненависті.

Катерина РАШЕВСЬКА,
юрист Регіонального
центру прав людини

На глобальному рівні національна ідентичність є основою для формування державності (з часів Вестфальського миру 1648 року можна говорити про державу-націю, щонайменше на європейському континенті) та важливою складовою економічних і військових кампаній. У ході збройних конфліктів протиставлення ідентичностей («ми – вони»), з-поміж іншого, може спричинити скоєння воєнних злочинів і злочинів проти людяності, що можна спостерігати на прикладі окупованого Кримського півострова.

Концепція національної ідентичності нерозривно пов'язана з поняттям «національна група». Однак, попри внесення останнього терміна до низки міжнародних договорів, на сьогодні не існує єдиного розуміння його обсягу та змісту. Ця стаття має на меті з'ясувати:

- що таке «національна група»;
- чи має українська ідентичність національний характер;
- яке практичне значення має визначення національної групи для притягнення до відповідальності за порушення прав людини на окупованому Кримському півострові.

НАЦІОНАЛЬНА ГРУПА: ПОЛІТИЧНА ОДИНИЦЯ ЧИ ІСТОРИЧНА КУЛЬТУРНА СПІЛЬНОТА?

Відповідно до визначення Ентоні Сміта, британського дослідника феномена нації, національна група – це сукупність людей, які мають власну назву, історичну територію, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну масову громадську культуру, економіку й єдині юридичні права та обов'язки. Слід підкреслити, що це одне з найбільш широким визначень даного поняття, яке водночас є доволі чітким і не містить ознаки, характерні для інших груп: расові, етнічні та релігійні. Однак таке визначення закріплено тільки в теорії, залишаючи для внутрішніх та міжнародних судових органів майже необмежений простір для тлумачення.

Серед міжнародних договорів, які містять поняття «національна група», слід виокремити Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 року (Конвенція про геноцид), Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1965 року (МКЛРД), Статут Міжнародного кримінального трибуналу з колишньої Югославії від 25 травня 1993 року, Статут Міжнародного кримінального трибуналу з Руанди від 8 листопада 1994 року, а також Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року. Така вибірка зумовлена наявністю відповідної практики тлумачення спеціалізованими установами, яка, втім, не є одноманітною і послідовною.

Вперше поняття «національна група» було визначено Міжнародним кримінальним трибуналом з Руанди (МКТР) у рішенні від 2 вересня 1998 року у справі Жана-Поля Акайєсу в контексті здійснення геноциду тутсі (6 квітня – 18 липня 1994 року). Судова палата, керуючись рішенням у справі Нот-

тебома, ухваленим Міжнародним судом ООН у 1955 році, визначила «національну групу» як сукупність людей, які вважаються такими, що мають юридичні зв'язки на основі спільного громадянства, у поєднанні з взаємністю прав та обов'язків (п. 512).

Таке тлумачення зумовлено концепцією «ефективного громадянства» і фактично послуговується англосаксонським підходом до розуміння терміна «національність» як зв'язку між особою та державою. Однак ототожнення національної групи з громадянами видається невиправданим обмеженням цього поняття, яке може призвести до звуження кола засобів правового захисту для жертв

міжнародних злочинів, скоєних на ґрунті національної приналежності.

Міжнародний кримінальний трибунал з колишньої Югославії (МКТЮ) замість того, щоб обмежити обсяг терміна, як МКТР, обмежив себе встановленням факту скоєння міжнародного злочину на дискримінаційній основі без визначення того, на якій конкретно ознаці ґрунтувалося протиправне діяння. У рішенні апеляційної палати у справі Душко Тадіча від 15 липня 1999 року було проведено розмежування між формальним громадянством (включаючи дипломатичний захист держави) і більш істотними зв'язками з державою, в яких етнічна приналежність (і, ймовірно, також

Українська національність має в основі прихильність місцевого населення до держави, вказує на міцні історичні зв'язки з територією існування, унікальну культуру, мову в поєднанні з визнанням різноманітності та особливостей кожного з регіонів України. Це поняття ширше, ніж громадянство, «правовий зв'язок між фізичною особою та Україною, що знаходить свій вияв у їхніх взаємних правах та обов'язках». Членом української національної групи може бути іноземний громадянин, який має т.зв. «українське коріння» та проявляє лояльність до України.

релігія та раса) стають визначальними для національної відданості (пп. 165-166). Таким чином, Судова палата визначила етнічну, расову, національну та релігійну групу як своєрідну амальгаму, систему ідентичності особи, в якій кожен з елементів не має чітких меж і розчиняється в іншому.

У більш пізньому рішенні МКТЮ у справі Ратко Младіча від 22 листопада 2017 року судова палата замість того, щоб віднести жертв порушень до однієї з чотирьох захищених груп відповідно до Конвенції про геноцид, просто зробила висновок, що постраждали були членами «національної, етнічної та/або релігійної» групи (п. 5). Такий підхід є спірним, оскільки не відображає ані намірів укладачів профільних міжнародних договорів, ані юридичного змісту поняття «національна група». Ба більше, він породжує закономірні запитання: якщо можна посилатися на всі групи одразу, то чи принципова для міжнародного права різниця між ними взагалі? І чи має кожна з груп свої унікальні ознаки, які можуть сприяти прогресивному розвитку міжнародного права через криміналізацію на міжнародному рівні нових практик держав?

Повертаючись до намірів укладачів профільних міжнародних договорів, варто зазначити, що при розробці проекту Конвенції про геноцид Шостий комітет Генеральної Асамблеї ООН визначив національну групу максимально вузько – як спільноту тих осіб, чия первинна ідентичність ґрунтується на їхній приналежності до національної держави. Водночас національній групі протиставлялася етнічна – культурна, мовна чи інша окрема спільнота у державі чи поза її межами. Слід підкреслити, що подібні визначення ухвалили 18 голосами проти 17, що свідчить про відсутність єдиного підходу на міжнародному рівні.

Під час розробки Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації делегати держав з'ясували, що термін «національність» має два значення:

– соціальне, яке стосується груп осіб різного етнічного та культурного походження;

– юридичне, яке стосується громадянства.

При цьому в МКЛРД поняття «національне походження» не обмежується громадянством і містить культуру, традиції та мову. Розробники підкреслили, що визначити приналежність особи до держави набагато легше, ніж до національної групи, проте зіставляти політичну одиницю з нацією неправильно: держава може складатися з різних національних груп, а нація – з громадян різних держав.

Врешті, відповідаючи на запитання, чим є національна група: політичною одиницею чи історичною культурною спільнотою, підказку в міжнародному праві шукати не варто. Однак, розробляючи правову позицію для процесів у міжнародних судових та квазісудових органах, слід користуватися правилом: **ширший зміст без шкоди для унікальності**, що підштовхує до пошуку визначальних характеристик кожної групи як такої.

УКРАЇНЦІ: НАЦІЯ, ЕТНОС ЧИ ГРОМАДЯНИ?

Адаптуючи підхід МКТЮ, можна стверджувати, що українці – це і нація, і етнос, і громадяни.

Українська національність має в основі прихильність місцевого населення до держави, вказує на міцні історичні зв'язки з територією існування, унікальну культуру, мову в поєднанні з визнанням різноманітності та особливостей кожного з регіонів України. Це поняття ширше, ніж громадянство, «правовий зв'язок між фізичною особою та Україною, що знаходить свій вияв у їхніх взаємних правах та обов'язках». Членом української національної групи може бути іноземний громадянин, який має т.зв. «українське коріння» та проявляє лояльність до України. Натомість, особи, які мешкають в Україні й набули її громадянство відповідно до формальних вимог законодавства, не стають автоматично членами української нації. Справедливим дане твердження залишається і в контексті нав'язаного РФ громадянства в Криму. Українці Криму у створених РФ обставинах неможливості використовувати український паспорт, проявляючи лояльність до України, залишаються невід'ємною частиною української нації, за що піддаються переслідуванню з боку окупаційної влади.

Українці як етнос належать до слов'янської групи індоєвропейської етнологічної сім'ї. На думку Любові Крупник, керівниці Відділу аналізу українського державотворення Інституту національної пам'яті, українці становлять сталу спільноту людей, яка історично

ФОТО: З ВІКРИПІА, ДЖЕРЕЛ

сформувалася на визначеній території і зберегла відносно стабільні особливості культури, а також етнічну самосвідомість. Українці як етнічна група не є тотожними українцям як національній групі. Остання може містити представників інших етносів.

Що стосується української ідентичності, то вона не базується на приналежності виключно до національної групи чи етносу. Українська ідентичність не обмежується кордонами держави чи громадянством, її складає не лише титульний український етнос, але й представники інших народів та діаспори. За таких обставин визначення наявності в особи української ідентичності фактично зводиться до відповіді на два запитання:

– чи ідентифікує себе особа як «українець»?

– чи є об'єктивні обставини відносити особу до «українців» (наявність одного або кількох елементів: зв'язок з територією або етносом, громадянство, мова, культура, традиції тощо)?

Переслідування особи з метою викоринити українську ідентичність, залежно від обставин, може мати ознаки міжнародного злочину як за національною чи етнічною ознакою, так і за обома одразу. Оскільки на сьогодні в міжнародному кримінальному праві не існує окремої категорії злочинів, спрямованих на знищення ідентичності, а також уніфікованого визначення «національної» та «етнічної» групи, в кожному конкретному випадку судовий установі слід з'ясувати зміст та обсяг даних термінів. Водночас закріплення цих дефініцій на національному рівні могло би значно полегшити діяльність української юстиції та зробити національне судочинство більш ефективним та прогресивним у захисті прав людини, порушених внаслідок окупації Кримського півострова.

УКРАЇНЦІ КРИМУ: КОГО І ЗА ЩО ПЕРЕСЛІДУЄ РФ?

З лютого 2014 року РФ встановила фактичний контроль над Кримським півостровом і згодом неправомірно поширила на окуповану територію власне законодавство. З

цього моменту окупаційна держава розпочала масштабну політику насильницької зміни демографічного складу населення. Одним із основних інструментів, які РФ використовує для імплементації згаданої політики, є порушення прав цивільного населення Криму, що супроводжується дискримінацією за національною, етнічною, мовною, релігійною, культурною та іншими ознаками. Кінцевою метою реалізації політики насильницької зміни демографічного складу населення є викоринення української ідентичності на Кримському півострові, що значно ускладнить його деокупацію та реінтеграцію у складі України.

Попри те, що РФ, усупереч нормам міжнародного права, нав'язала власне громадянство мешканцям окупованої території, цього кроку було недостатньо, аби розірвати зв'язки між кримчанами та Україною. Тому насильницька паспортизація, з одного боку, супроводжується викориненням української мови та культури, переслідуванням українських правозахисників та журналістів, дискредитацією та гонінням Православної церкви України, а з іншого – тотальною русифікацією сфери освіти та культури, мілітаризацією свідомості молодого покоління та схиланням останнього до присягання на вірність окупаційній державі, націоналістичною пропагандою у ЗМІ, створенням атмосфери страху й несвободи, де будь-який прояв прихильності до України може призвести до звільнення з роботи, адміністративного чи кримінального переслідування.

За таких обставин спільною ознакою для значної кількості жертв порушень прав людини, вчинених РФ на території Кримського півострова, є прояв лояльності до України та активний спротив окупації. Такі порушення прав людини мають спеціальний умисел – зміну демографічного складу населення, що, своєю чергою, спрямована на закріплення наслідків збройної агресії та анексії частини суверенної території України. Наявність спеціального умислу доцільно розглядати як обставину, яка обтяжує покарання, враховуючи той факт, що на

сьогодні міжнародне право не передбачає відповідальності за політику насильницької зміни демографічного складу населення як такої. Окрім того, згаданий спеціальний умисел дозволяє в окремих категоріях справ посилаючись на заборону обмежень прав і свобод людини з іншими цілями, ніж ті, для яких вони встановлені.

Відповідно до норм міжнародного кримінального права, міжнародні злочини, які мають на меті викоринення української ідентичності на території окупованого Кримського півострова, на перший погляд, можуть мати ознаки складів:

а) злочинів проти людяності:

– переслідування будь-якої ідентифікованої групи або спільноти з політичних, расових, національних, етнічних, культурних, релігійних, гендерних [...] чи інших мотивів (стаття 7 (1) (h));

б) воєнних злочинів:

– примус [...] до служби у збройних силах ворожої держави (стаття 8 (2) (a) (v));

– переміщення окупаційною державою, прямо або опосередковано, частини її власного цивільного населення на окуповану територію або депортація чи переміщення населення окупованої території або окремих його частин у межах або за межі цієї території (стаття 8 (2) (b) (viii));

– захоплення майна супротивника без військової необхідності (зокрема, культурних цінностей) (стаття 8 (2) (b) (xiii)).

У контексті притягнення до відповідальності за згадані злочини проти людяності та воєнні злочини на знищення української ідентичності можна посилаючись як на складову умислу. Що стосується переслідування, необхідно також ідентифікувати мотив, беручи до уваги попередні міркування щодо різниці між поняттями «національна» та «етнічна група». Варто підкреслити, що визначальним у цьому процесі є ідентифікація особи як члена групи лише з боку суб'єкта скоєння злочину, що розширює коло потенційних жертв переслідувань.

Відповідно до норм міжнародного права прав людини, пору-

Відповідно до норм міжнародного права прав людини, порушення, які, серед іншого, мають на меті викоринення української ідентичності на території окупованого Кримського півострова, варто розглядати крізь призму заборони дискримінації. Якщо підґрунтям для порушення прав і свобод людини є прояв лояльності до України з боку жертви, спротив окупації, прагнення зберегти українське громадянство, мову, культуру тощо, беручи до уваги позицію укладачів МКЛРД, найбільш доцільно посилаючись на національною ознакою.

шення, які, серед іншого, мають на меті викоринення української ідентичності на території окупованого Кримського півострова, варто розглядати крізь призму заборони дискримінації. Якщо підґрунтям для порушення прав і свобод людини є прояв лояльності до України з боку жертви, спротив окупації, прагнення зберегти українське громадянство, мову, культуру тощо, беручи до уваги позицію укладачів МКЛРД, найбільш доцільно посилаючись на дискримінацію за національною ознакою.

ЗАМІСТЬ ВИСНОВКУ

Міжнародний збройний конфлікт неминуче пов'язаний з боротьбою ідентичностей ворожих сторін. Попри те, що міжнародне гуманітарне право розглядає окупацію території як тимчасове явище, РФ прагне привласнити Кримський півострів назавжди, для чого проводить політику насильницької зміни демографічного складу населення, знищуючи українську ідентичність на окупованій території. Одним з інструментів реалізації зазначеної політики є дискримінація місцевого населення, зокрема, за національною ознакою.

Встановлення визначальних характеристик українців як національної групи, в тому числі на рівні законодавства, посилює позицію України як держави та окремих індивідів, жертв порушень, у міжнародних судових та квазісудових органах, зокрема Міжнародному суді ООН (справа «Україна проти Росії»), Міжнародному кримінальному суді, Комітеті з прав людини ООН та Європейському суді з прав людини. Подальші дослідження даної тематики, належне документування кожного порушення, спрямованого на знищення української ідентичності на окупованому Кримському півострові, також матимуть вагомий значення для розвитку міжнародного права та криміналізації наявних практик держав, зокрема, політики насильницької зміни демографічного складу населення та етноциду.

ЦЕРКОВНОГО ТРИБУНАЛУ ДЛЯ ОЧІЛЬНИКА МОСПАТРІАРХАТУ ВЖЕ ЗАМАЛО

РЕЛІГІЯ

Продовження

8 квітня очільник РПЦ особисто відспівував одного з найодіозніших російських політиків В. Жириновського, який роками проповідував агресивну війну та інші людиноненависницькі ідеї, та охарактеризував його як «видатного політичного діяча сучасної Росії», який отримав високу повагу в російському народі. 10 квітня патріарх Кирил у проповіді заявив, що російське суспільство має об'єднатися навколо влади, тобто злочинного путінського режиму, щоб досягнути солідарності й зуміти відбити ворогів внутрішніх та зовнішніх.

Андрій ІВАНЕЦЬ, провідний науковий співробітник Інституту дослідження Голодомору НМГГ, к.і.н., представник Крайової ради українців Криму

На тлі подібних заяв ритуальні заклички до миру з вуст патріарха Кирила очікувано сприймаються багатьма у світі як крайній цинізм і насмішка над здоровим глуздом. Курс Московської патріархії на підтримку агресивної війни Росії, постійні спроби її виправдати й сакралізувати викликають справедливую критику у світовому православ'ї та глибоку відряду в українському суспільстві, для якого війна стала найтрагічнішим переживанням за останні понад 70 років і одночасно спричинила патріотичне піднесення. Така позиція РПЦ дискредитувала її в очах більшості українців, сприймається багатьма як зрада і євангельського вчення, і наруга над правами та інтересами українського народу.

За даними загальнонаціонального опитування соціологічної групи «Рейтинг», на початку квітня 74% українців вважали, що УПЦ МП має розірвати зв'язки із РПЦ, а 51% опитаних, – що держава має заборонити діяльність УПЦ МП на території України. У результаті в українському парламенті зареєстрували законопроекти і про заборону цієї конфесії, і про позбавлення її права використовувати державне майно та користуватися пільгами. Поки вони не розглядалися, але в

будь-якому разі війна пришвидшить зміни у православ'ї України.

Очевидно, що тяжка хвороба цезаропапізму так і не була подолана Моспатріархією. Вона і далі готова прислужувати Молоху влади, навіть усупереч євангельському вченню. Уроки кризи кінця існування Російської імперії та відповідальність синодальної церкви за неї та подальшу катастрофу виявилися не засвоєні ними. Далися взнаки і специфічні неєвангельські ідеологічні доктрини, які підтримують її очільник та інші архієреї. Ця моральна нагота московського православ'я виявилася незносною для совісті кращої частини священників УПЦ МП.

10 квітня з ініціативи протоієрея Андрія Пінчука почався збір підписів під зверненням щодо притягнення патріарха Кирила до відповідальності «міжнародним церковним трибуналом», тобто вищою судовою інстанцією світового православ'я – Собором предстоятелів древніх східних церков. На момент закриття можливості підписання, 16 квітня, під документом стояло 427 підписів протодіяконів, архідияконів, ієреїв, протоієреїв, ієромонахів, архимандритів із десятків єпархій УПЦ МП. Насправді, їх більше, але імена кліриків з окупованих територій з міркувань безпеки не оприлюднюються.

У світовому православ'ї віддавна існує традиція звернення в разі глибоких конфліктів до суду Собору східних патріархів. Йдеться у цьому разі про інститут пентархії («влади п'яти»), який виник ще у часи вселенських соборів і до складу якого тепер входять найстаріші православні церкви – Вселенський (Константинопольський), Олександрійський, Єрусалимський,

Антиохійський патріархати та церква Кіпру. Такий собор уже неодноразово розглядав позови проти найвищих церковних саношників. А. Пінчук нагадав, що у 1666 р. саме східні патріархи засудили московського патріарха Нікона і позбавили його патріаршества та єпископського сану.

У зверненні кліриків УПЦ МП наводиться глибока богословська, історична і навіть політологічна аргументація щодо притягнення очільника РПЦ до відповідальності за: 1) проповідання ним доктрини «руського міра», яка не відповідає православному вченню та має бути засуджена як ересь; 2) за скоєння Кирилом моральних злочинів,

коли він благословив війну проти України і повністю підтримав агресивні дії російських військ на її території. Вони доводять, що, «незважаючи на те, що патріарх Кирил протягом багатьох років у своїх публічних заявах... стверджував, що вважає православних християн України своєю паствою, за яку він несе відповідальність, сьогодні він прямо благословляє фізичне знищення цієї пастви російськими військами». За їхньою інформацією, такі дії викликали масове обурення серед духовенства і вірян УПЦ МП.

«Ми повністю підтримуємо відмову єпископів і духовенства нашої Церкви від поминання патрі-

Очевидно, що тяжка хвороба цезаропапізму так і не була подолана Моспатріархією. Вона і далі готова прислужувати Молоху влади, навіть усупереч євангельському вченню. Уроки кризи кінця існування Російської імперії та відповідальність синодальної церкви за неї та подальшу катастрофу виявилися не засвоєні ними. Далися взнаки і специфічні неєвангельські ідеологічні доктрини, які підтримують її очільник та інші архієреї. Ця моральна нагота московського православ'я виявилася незносною для совісті кращої частини священників УПЦ МП.

ФОТО: З ВІКРИПТІА ДЖЕБЕЛ

ФОТО: З ВІКРИПТІА ДЖЕБЕЛ

ФОТО: З ВІКРИПТІА ДЖЕБЕЛ

Митрополит Сумський і Охтирський Євлогій своїм розпорядженням по Сумській єпархії благословляє припинення молитовного поминання патріарха Московського Кирила через криваву агресію Росії проти України

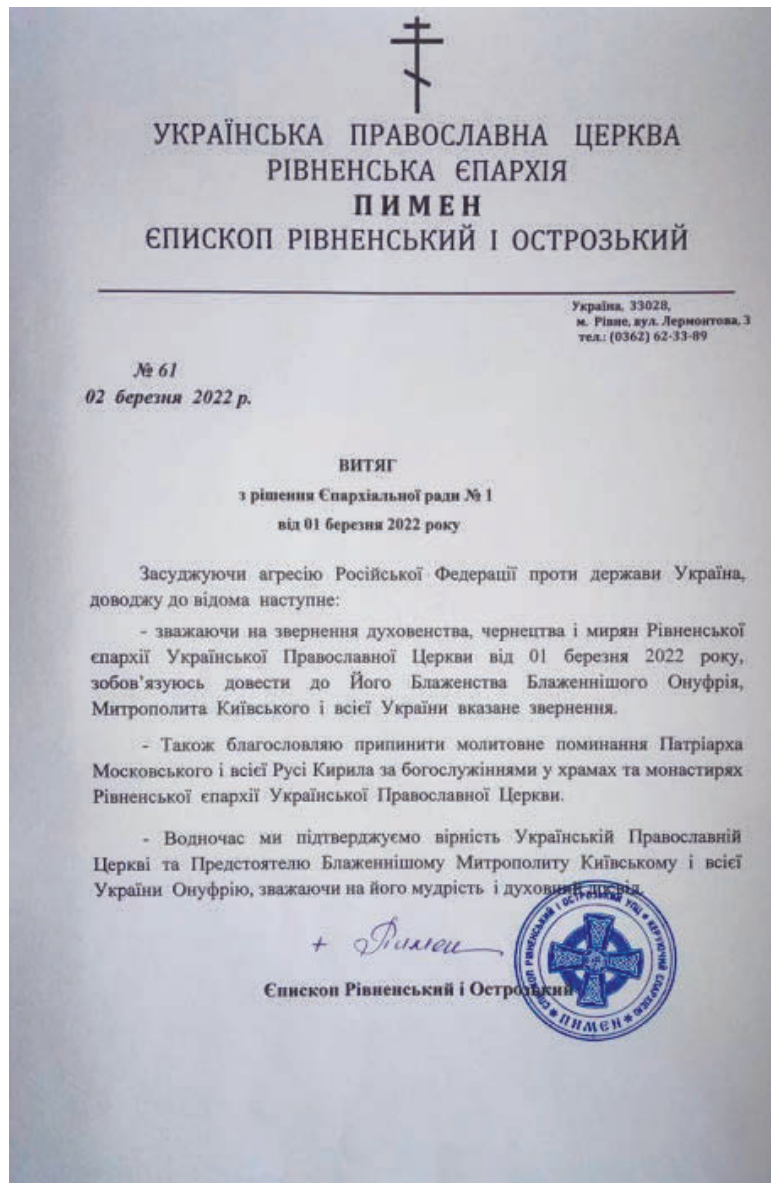
арха Кирила за богослужінням. Але сьогодні цього вже замало. Ми чітко заявляємо про неможливість для себе подальшого перебування у будь-якій формі канонічного підпорядкування Московському патріарху. Це є велінням нашого християнського сумління», – стверджують автори звернення.

Вони декларують повну підтримку державі та ЗС України в їхній боротьбі проти агресора і підкреслюють, що їхня позиція відповідає Євангелію, церковному Переданню й Основам соціальної концепції РПЦ, ухваленим у 2000 р. А ось патріарх Кирил і численні єпископи та священники в Росії прямо порушують норми цього документа, насамперед положення про те, що церква не може надавати допомогу державі та співпрацювати з нею у разі, якщо остання веде агресивну війну.

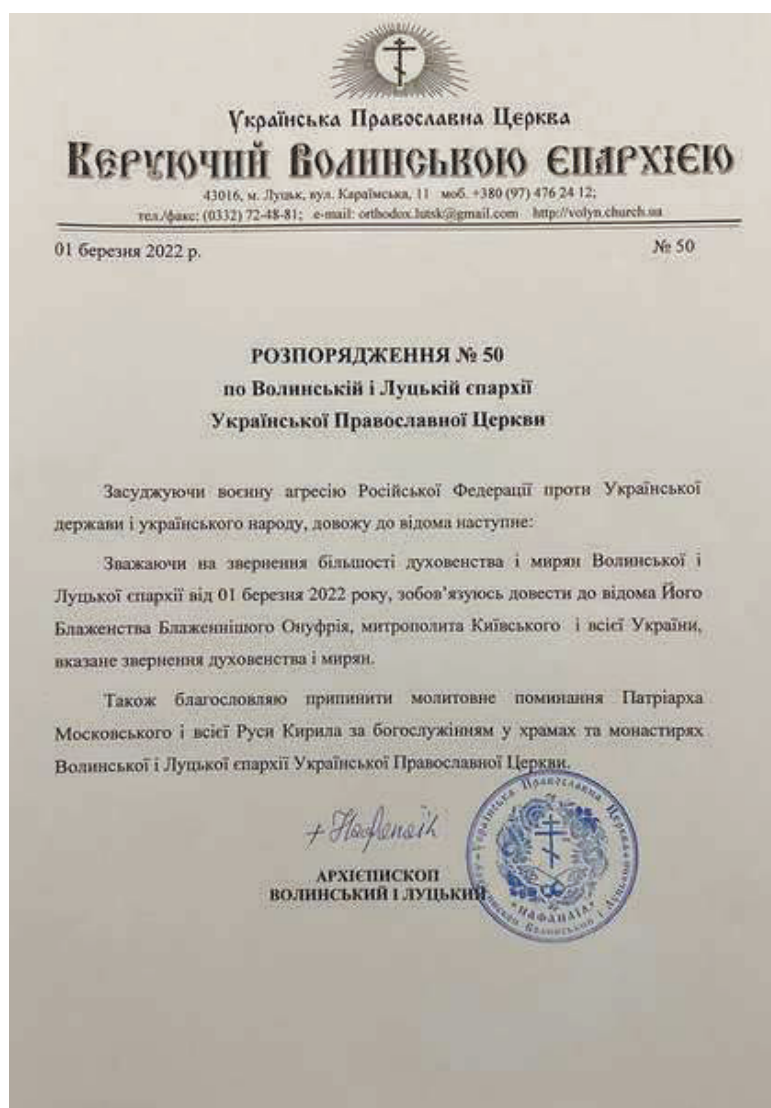
Важливо, що клірики також визнають, що одним з ідейних підґрунть цієї війни стала доктрина «руського міра», а патріарх Кирил є одним з головних її ідеологів. «Ідеологи «руського міра», зокрема всередині Московського патріархату, ніколи не приховували, що ця доктрина має сприяти російському іредентизму, тобто поступовому встановленню політичного контролю Росії над територіями, які раніше входили до складу Радянського Союзу або навіть ще Російської імперії», – констатується у зверненні. Його автори зазначають, що заяви патріарха Кирила щодо «руського міра» явно викривляють православне вчення про Церкву і нагадують засуджений Вселенським православ'ям етнофілетизм, де роль етносу відіграє «руська цивілізація».

Представники духовенства – підписанти заяви – після аналізу ситуації дійшли висновку, що «трагедія, яка розгортається сьогодні в Україні, стала, зокрема, і результатом політики, яку патріарх Кирил проводить протягом свого перебування на чолі Руської православної церкви». Такий стан вони розцінили як виклик для всього світового православ'я і закликали предстоятелів помісних православних церков: 1. Чітко й однозначно засудити військову агресію Російської Федерації проти України. 2. Закликати президента Російської Федерації В. В. Путіна негайно припинити війну та звільнити усі захоплені території суверенної України. 3. Розглянути публічні заяви Московського патріарха Кирила щодо війни проти України та надати їм оцінку в світлі Святого Письма та Священного Передання Церкви. 4. Розглянути на всеправославному рівні доктрину «руського міра», яку протягом багатьох років пропагує патріарх Кирил і яка стала одним з ідейних виправдань війни Російської Федерації проти України, та надати цій доктрині оцінку з точки зору православного вчення й у разі засудження цієї доктрини притягнути патріарха Кирила до відповідальності та позбавити права обіймати патріарший престол.

Звернення кліриків з України вже надіслано адресатам. Виникає запитання: чи буде воно почуте предстоятелями древніх церков? Схоже, що ситуація дозволяє на це сподіватися. РПЦ роками рухалася в глухий кут не лише доктринально, але й своїми деструктивними, а потім і відверто розкольницькими діями у світовому православ'ї. У 2016 р., попри всі попередні обіцянки та зроблені їй поступки, Моспатріархія намагалася зірвати проведення Всеправославного Собору, який мав стати першим за понад тисячу років зібранням такого рівня. Вона не лише сама не приїхала, а й підштовхнула ще три церкви зробити так само. У 2019 р. вона розірвала євхаристійне єднання із Вселенським патріархатом, оскільки він відповідно до канонічного права скасував своє рішення 1686 р. про передачу керування Київською митрополією з Москви, яка, до речі, століттями порушувала його умови, та сприяв утворенню автокефальної ПЦУ. А наприкінці 2021 р. РПЦ демонстративно і брутально порушила канони православ'я, коли утворила свій екзархат в Африці на землях однієї із древніх православних церков, члена Пентархії, – Олександрійського патріархату. Це ще один розкольницький крок церков-

Розпорядження по Рівненській єпархії

Розпорядження по Волинській і Луцькій єпархії

ної Москви щодо світового православ'я. Олександрійський патріарх Феодор II уже цього року закликав Вселенського патріар-

ха Варфоломія скликати Собор древніх східних церков і засудити патріарха Кирила та синод РПЦ загалом.

РПЦ І ТРИБУНАЛ ДЛЯ СПІВУЧАСНИКІВ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ТА ГЕНОЦИДУ УКРАЇНЦІВ

Як бачимо, є певні перспективи через верховну судову інстанцію православ'я притягнути до відповідальності за антиканонічні дії, що грубо підривають єдність православ'я, поширення еретичної доктрини «руського міра», співучасть у агресивній війні проти України. Попри спротив РПЦ та її тиск на інші церкви, Кирил з часом може бути позбавлений сану, а дії синоду цієї конфесії делегітимізовані для спільноти православних вірян.

Проте цього явно недостатньо, адже поза православним світом патріарх Кирил, який прямо причетний до ідеологічного обґрунтування та виправдання злочину агресії, буде виглядати не лише чистим перед законом, а й навіть рукоподаваним. Щоб зупинити війну, злочини агресії та геноциду, які скоює Росія в Україні, та запобігти їх повторенню у майбутньому, потрібні більш дієві заходи. Новітня трагедія України значною мірою стала можливою через те, що масштабні жорстокі злочини ХХ ст. політичних режимів з центром у Москві (масові штучні голоди, політичні репресії, «розкуркулювання», знищення інтелігенції, депортації, переслідування церков тощо) стосовно української нації лишилися безкарними, а нерідко навіть невизнаними.

Закономірно, що з початком фази широкомасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 р., яка супроводжувалася іншими міжнародними злочинами, одразу постало питання трибуналу над Путіним та його посіпаками. Вже на початку березня міністр закордонних справ Д. Кулеба та юристи-міжнародники презентували західній еліті декларацію про створення спеціального трибуналу для покарання за злочин агресії проти України. У середині березня колишні британські прем'єри Г. Браун і Д. Мейджор спільно з іншими представниками громадянського суспільства створили онлайн-петицію із закликом сформувати спеціальний міжнародний трибунал на кшталт Нюрнберзького процесу для суду над президентом РФ та його найближчими співниками. Натепер свої підписи під документом лишили понад 1,7 млн осіб. У квітні президент ФРН Ф. Штайнмайер заговорив про потребу трибуналу над В. Путіним і С. Лавровим.

Юристи намітили і шляхи долання організаційно-юридичних мурів, які вибудовуватиме Росія на цьому шляху. Міжнародні трибунали щодо колишньої Югославії та Руанди були утворені рішеннями Ради Безпеки

Щоб зупинити воєнні злочини, злочини агресії та геноциду, які скоює Росія в Україні, та запобігти їх повторенню у майбутньому, потрібні більш дієві заходи. Новітня трагедія України значною мірою стала можливою через те, що масштабні жорстокі злочини ХХ ст. політичних режимів з центром у Москві (масові штучні голоди, політичні репресії, «розкуркулювання», знищення інтелігенції, депортації, переслідування церков тощо) стосовно української нації лишилися безкарними, а нерідко навіть невизнаними.

ООН. Росія, як член Радбезу, заблокує цю можливість. Проте є ще кейс створення спеціального трибуналу (гібридного суду) – Надзвичайних палат у судах Камбоджі урядом країни на підставі угоди з ООН, в основі якої лежала резолюція Генеральної Асамблеї ООН. Окремо обговорюється утворення трибуналу коаліцією країн.

Після утворення трибуналу постане питання про підозрюваних у плануванні, організації та скоєнні міжнародних злочинів. Очевидно, що поруч із військово-політичним керівництвом Росії на лаві підсудних мають опинитися й «інформаційні війська» – керівники ЗМІ, пропагандисти-«журналісти» та чільні представники конфесійних структур, які розпалювали ненависть, підтримували й обґрунтовували агресивну війну проти України та геноцид української нації. Важливе місце серед останніх має, на нашу думку, посісти і патріарх Кирил.

Очевидно, що справа утворення подібної спеціальної судової інстанції, притягнення до відповідальності винних і винесення вироків не проста і займе значний час. До цього моменту ієрархи та інші клірики РПЦ, які підтримують скоєння тяжких міжнародних злочинів в Україні, мають включитися до санкційних списків. Ці особи самі поставили себе поза цивілізованим суспільством, а тому і контакти з ними стають небажаними. В цьому контексті виглядає, як мінімум, недоречним продовжувати обговорення можливості зустрічі глави Ватикану з очільником РПЦ...

Від редакції: Як стало відомо після написання цього матеріалу, 27 травня Собор Української православної церкви МП висловив незгоду з позицією патріарха РПЦ Кирила щодо війни в Україні та ухвалив доповнення і зміни до статуту про управління, що свідчать про повну самостійність і незалежність церкви.

ЗБЕРЕЖЕННЯ СПАДЩИНИ КАРАЇМІВ

КАРАЇМИ

Цього року виповнюється 625 років відтоді, як на запрошення Великого князя Литовського Вітовта у Великому князівстві Литовському оселились караїми. У річницю цієї події Сейм Литовської Республіки ухвалив рішення проголосити 2022 рік Роком литовських караїмів. Таким чином було вирішено відзначити їхню історію та культуру.

Євгенія ВІРЛИЧ,
журналістка, членкиня Ради національних меншин і корінних народів при Херсонській ОДА

Зокрема, на реалізацію програми заходів, присвячених цій події, виділили кошти з державного бюджету. Тож є черговий привід дослідити культуру караїмів – корінного народу України, одного з найменших за чисельністю корінних народів у світі, чий пам'ятки та визначні досягнення досі існують у Криму, Херсоні, Мелітополі, Галичі, Луцьку, а також у містах Литви, Польщі тощо.

ПЕРШІ ЗГАДКИ ПРО КАРАЇМІВ У ПОЛЬЩІ

Караїми – корінний народ України – також є найменшою етнічною громадою Польщі: наразі там нараховують близько 200 осіб, які ідентифікують себе як караїми. І саме в Польщі здійснили і продовжують здійснювати чимало кількості досліджень щодо історії та ідентичності караїмів. Саме завдяки польським та литовським дослідникам, які зазнали значно меншого впливу радянської влади і змогли зберегти чимало документів, ми можемо більше дізнатись про культуру, побут і мистецтво караїмів. Ознайомлюємось із польськими дослідженнями ближче.

Караїмські громади потрапили під владу польських королів після 1340 р., коли Казимир Великий перебрав владу Галицької Русі. 80 караїмських родин прибули з Криму до Галича близько 1246 р. Відомо, що, крім Галича, у Львові також існувала спільнота караїмів під скіпетром польських королів, яка відокремилася від галицької у 1475 р.

Як і християнські та єврейські громади, караїми в Речі Посполитій також мали своє самоврядування. Громаду очолювали старійшини, яких обирали її члени. У громаді караїмів працю-

Серая Сапшал – останній караїмський гахан в історії Республіки Польща

Емблема Союзу польських караїмів

вали учитель (він керував, серед іншого, місцевим будинком молитви), габбай (скарбник) і газзан або хаззан (він виконував релігійні та судові функції).

Караїми будували свої кенаси в зазначений період у Тракаї, Луцьку, Галичі тощо. Всі вони були побудовані з дерева. Окрім кенас, також зазвичай засновувались кладовища. Найдавнішими з них були цвинтар у Тракаї та передмісті Львова: обидва з кінця XV століття.

Після поділів Речі Посполитої караїмські релігійні громади в Галичі та Кукізові увійшли до складу Австрії, а всі інші – до Російської імперії. Перепис 1897 року показав, що в Російській імперії

проживало 12 894 караїмів, зокрема 1383 – у Литві та 6166 – у Криму. У зв'язку з тим, що Кримське ханство було включено до складу Росії в XVIII столітті, майже всі караїмські комуні були об'єднані в одну спільноту, що стимулювало контакти між ними (Karaimi. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe. 2012. С. 34. ISBN 978-83-7666-143-18).

Після більшовицького перевороту з початкових 32 комун караїмів на відірваних від Росії територіях залишилось лише п'ять – чотири у відродженій Польщі (Тракай, Вільно, Луцьк, Галич) й одна комуні в тодішніх литовських кордонах (Паневежис).

КАРАЇМИ У ПОЛЬЩІ ПІСЛЯ 1945 РОКУ

Однією з найвпливовіших польських дослідниць караїмізму є Маріола Абкович – онучка Рафаеля Абковича, останнього польського хаззана, засновника Вроцлавської кенаси (молитовного дому караїмів у Вроцлаві). До 31 грудня 2019 року Маріола Абкович була завідувачкою бібліотеки медичного та стоматологічного факультету Вроцлавського медичного університету та викладачкою кафедри азійських студій (кафедра івриту, арамеїстики та караїмських досліджень) Університету Адама Міцкевича. З 1997 року – голова Асоціації польських караїмів, членкиня правління Фонду караїмської спадщини та президентка правління Фонду калейдоскопа Култу, головна редакторка кварталного журналу «Авазимиз», промоутерка історії, культури та мови польських караїмів, зокрема як редакторка низки книжкових видань, присвячених цим питанням, здійснених видавництвом «Бітік».

У своїй роботі «Караїмське суспільне життя в Польщі після 1945 року» (Karaimskie życie społeczne w Polsce po 1945 roku) Абкович описує наступне. Протягом століть суспільне життя караїмів зосереджувалося, насамперед, на ритуалах, пов'язаних з вимогами релігії, культивуванні звичаїв і громадській діяльності, пов'язаній із караїмською етнорелігійною спільнотою. Політика Польської держави у міжвоєнний період XX століття значно сприяла утворенню низки світських караїмських організацій, які займалися розвитком соціального, культурного та освітнього життя. Наприкінці Другої світової війни діяльність караїмських релігійних і світських установ було припинено, а політична ситуація і зміна кордонів викликали необхідність відтворення основних організаційних структур соціального життя караїмів у новій реальності. Почали утворюватись нові місця поселення і нові – спочатку неформальні – караїмські спільноти у Варшаві, Тримісті та Ополе, а згодом – і у Вроцлаві.

Професор Ананіаш Зайончковський, один із небагатьох караїмів, які проживали у Варшаві під час Другої світової війни, був на той час неформальним лідером варшавської караїмської громади, вирішував проблеми одновірців, які приїжджали до окупованої німцями Варшави, якщо це було необхідно та можливо. Вже на початку 1944 р. допомагав першим переселенцям отримувати посвідку на проживання.

Після поділів Речі Посполитої караїмські релігійні громади в Галичі та Кукізові увійшли до складу Австрії, а всі інші – до Російської імперії. Перепис 1897 року показав, що в Російській імперії проживало 12 894 караїмів, зокрема 1383 – у Литві та 6166 – у Криму. У зв'язку з тим, що Кримське ханство було включено до складу Росії в XVIII столітті, майже всі караїмські комуні були об'єднані в одну спільноту, що стимулювало контакти між ними.

Відповідно до Люблінської угоди 9 вересня 1944 року (Угода між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Польського комітетом національного визволення про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР) мав здійснюватися обмін населенням. Однак до нього не входили татари та караїми, які проживали на Прикордонні, а це означало, що обидві громади мали докласти чимало зусиль, щоб отримати допомогу від польської влади в переселенні. У квітні 1945 року посольство Польщі в Москві звернулося до радянського Міністерства закордонних справ з проханням включити до репатріації татар і караїмів. 29 квітня 1945 року уряд СРСР повідомив, що не перешкоджатиме переміщенню колишніх польських громадян інших національностей, крім польської та єврейської, якщо вони «пов'язані з польською культурою».

Після проходження лінії фронту 15 липня 1945 року практично всі караїми з Луцька вирішили евакуюватися до Польщі. Влада УРСР не чинила жодних перешкод для евакуації караїмів із Галичини, порівняно велика кількість яких осіла в Польщі.

Після визволення Варшави професор Зайончковський здійснив перші спроби організувати приватне та суспільне життя караїмів й організувати переселення караїмської громади до нових кордонів Польщі.

У 1945 році професор Зайончковський відновив науково-суспільний щорічник «Караїмська думка»: до того він виходив протягом 1924-1939 рр. у Вільнюсі.

СУЧАСНІ КАРАЇМИ В ПОЛЬЩІ

Нині караїми Польщі пов'язані з Караїмським релігійним союзом у Республіці Польща та соціально-культурним об'єднанням Союзу польських караїмів. Створене у 2003 році видавництво «Бітік» випускає видання на караїмську тематику. Важли-

ве місце серед них посідає журнал «Awazymuz», що видається в нинішньому вигляді з 2004 року (щоквартально з 2011 р.). Варшава наразі – культурний центр караїмів у Польщі. У місті є єдине чинне кладовище караїмів у Польщі. До 1989 року у Вроцлаві діяла єдина кенаса у повоєнній Польщі, очолювана останнім польським газзаном Рафалом Абковичем.

Правовий статус караїмів як релігійної групи регулюється в Законі про відносини держави із Караїмським релігійним союзом у Республіці Польща. Закон 2005 року про національні та етнічні меншини та регіональну мову надає караїмам статус етнічної меншини.

За спогадами дослідниці-караїмки Маріоли Абкович, частина її родини за часів Другої світової війни залишилась у Вільнюсі (Литва), частина переїхала до Польщі. Потім решта також переїхала у Польщу і всі разом стали жити у Вроцлаві: «Це було одним із місць, де поселялися караїми в сорокових, – згадує пані Маріола. – Це не було просто, бо ми не дуже знаємо, як було, коли прийшла Червона Армія. За спогадами молодшого сина дідуса, той вертався побитим звідкись. А потім НКВД переслідувала його у нічних жахах до кінця життя. Дідусь дуже боявся і навіть близьким караїмам у Вільнюсі не казав, що збирається переїхати до Польщі. Вони знали, від чого вони втікають. Але ніколи в житті дідусь і слова на цю тему не сказав».

Оселившись у Польщі, Рафал Абкович організував караїмське життя, зокрема зареєструвавши частину своєї квартири як кенасу, яка виконувала свої функції до 1989 року. І зараз караїми у Польщі продовжують збиратись одне в одного у гостях, читають молитви, а також подорожують до місць, де збереглась караїмська культура.

Під час загальнонаціонального перепису населення та житла 2011 р. у Польщі національність «караїм» заявили 313 громадян цієї країни (за даними попереднього Національного перепису населення та житла 2002 р., караїмська меншина налічувала 43 особи).

Доволі складно оцінити кількість людей з караїмським корінням. Приблизно можна припустити, що це група від 500 до навіть 1000 осіб (M. Abkowicz, Karaimi we Wrocławiu. W: Almanach karaimski. Wrocław 2007, s. 107).

У Польщі створили «Караїмську музичну мапу»: це віртуальна мапа, яка дозволяє дізнатися про караїмську культуру, вийти за межі нинішньої країни, зазирнути в історичні місця спільноти, послухати важливі для цієї спільноти мову та світські мело-

ФОТО: З ВІКІПЕДІЇ (ДЖЕРЕЛ)

ФОТО: ВІКІПЕДІЯ

Караїмське кладовище у Варшаві

ФОТО: ВІКІПЕДІЯ

Кладовище караїмів у Варшаві

дії – як у сучасних аранжуваннях від Кароліни Чихи та Srólka, так і в оригінальних караїмських виконаннях.

ВИСНОВОК

Отже, на даний момент Польща є одним із важливих осередків розвитку караїмської культури

та досліджень про життя караїмів. Враховуючи те, що на українські дослідження здебільшого негативно вплинула радянська

Отже, на даний момент Польща є одним із важливих осередків розвитку караїмської культури та досліджень про життя караїмів. Враховуючи те, що на українські дослідження здебільшого негативно вплинула радянська влада та Російська Федерація (з 1991 року), саме польські та литовські дослідження стають дуже корисними для українських дослідників і караїмів в Україні. За переписом 20-річної давнини, караїмів в Україні нараховувалося близько 1000 осіб, зокрема в окупованому нині Криму – понад 600.

влада та Російська Федерація (з 1991 року), саме польські та литовські дослідження стають дуже корисними для українських дослідників і караїмів в Україні. За переписом 20-річної давнини, караїмів в Україні нараховувалося близько 1000 осіб, зокрема в окупованому нині Криму – понад 600.

У Польщі караїми почали з'являтися у XIX столітті – здебільшого це були люди з Криму і приїздили вони задля роботи у різних галузях, зокрема в тютюновій. Чимало ж караїмів переїхало до Польщі після 1939 року з Луцька, адже тут їх переслідувала вже радянська влада. Згодом утиски поширились і на кримських караїмів: у рамках боротьби із релігійними культурами радянська влада розпускала громади, закривала кенаси, національно-культурні товариства, школи, де викладали караїмською.

Польща наразі має неабиякий досвід підтримки та розвитку караїмської культури. Там, зокрема, створили Державне управління у справах репатріації, щоб попіклуватися про подальшу долю караїмів, лояльних до Польської держави.

Україна цілком може брати приклад розвитку караїмської культури з Польщі, де докладають усіх зусиль для підтримки та розвитку культури дуже нечисленного народу. Конкретні заходи, що спрямовані на збереження громади караїмів, мають бути прямо визначені на рівні закону та конкретних бюджетних програм: вивчення історії, культури, традицій, відновлення газети, молитовних будинків, відродження культури – все, що вже продемонструвало свою спроможність сприяти відродженню громади в Польщі.

Оскільки Крим, звідки караїми походять і де їх було найбільше, тимчасово окупований, держава Україна мусить докласти максимум зусиль для збереження народу і його спадщини, яка залишилась, а її чимало: у Мелітополі, в Херсоні, в Луцьку, в Києві, в Харкові, в Одесі тощо.

МІСІЯ М. СУЛТАН-ГАЛІЄВА В КРИМУ

ЯК ЦЕ БУЛО...

Закінчення

Торкнулася доповідь М. Султан-Галієва й конфлікту, який спалахнув у лавах більшовицького керівництва Криму. Звернемося ж ще раз до неї, й з вуст людини, яка сама перебувала у вирі тогочасних подій, зрозуміємо, що саме спричинило його вибух. Хоча наведена цитата велика за обсягом, але вона зсереди передає всю повноту картини того, що відбувалося у «вищих ешелонах влади» Криму наприкінці 1920 – у першій половині 1921 рр.

Тетяна БИКОВА,
к.і.н., науковий співробітник Інституту історії України НАН України

Отже, у першому розділі доповіді «Партійна робота» М. Султан-Галієв зазначав: «Організаційно-планомірної роботи в Криму немає. Як усе інше, партійна робота має кустарницький характер. Пояснюється це, з одного боку, непостійним, плінним та нездоровим складом обласкому, а з іншого боку, – слабкістю та деморалізованістю всієї партійної організації взагалі. Спочатку секретарем обласкому була Самойлова (Землячка) – доволі нервова та хвора жінка, яка у своїй праці відмовлялася від будь-якої системи переконання і залишила після себе майже у всіх працівників пам'ять «аракчєєвського часу». Нікому не потрібне хвилювання, підвищений тон у розмові зі всіма товаришами, зайва пред'являти, незаслужені репресії до всіх, хто мав хоч маленьку сміливість мати своє судження або просто «не сподобався» їй своєю зовнішністю – складала визначальні риси її «роботи». Висилка партійних працівників

ФОТОЗ ВІДРЯДКИ ДЖЕВЕР

з Криму знову на Північ, особливо після постанови Оргбюро ЦК партії про направлення партійних працівників до Криму тільки з дозволу ЦК, прийняла епідемічний характер. Висилалися всі без огляду, хто б то не був, і не одиницями, а цілими купами – десятками та сотнями. Така тероризація організації призвела до негативних підсумків. Коли Самойлова була в Криму, майже всі працівники тремтіли перед нею, не маючи сміливості послухатися її навіть найбільш дурних або помилкових розпоряджень. Але тільки-но вона покинула межі Криму, майже вся організація «повстала» проти неї, і це «повстання» вилилося в ненормальну форму. Негативне ставлення більшості організації, звинувачення всього Центру в «бюрократичному централізмі» зі ставленням на протигагу цьому голосу «демократичного централізму», який доходить іноді до різкого антагонізму між «центровиками» та «місцевими», – ось реальні наслідки диктаторства тов. Самойлової. На протигагу «демократичним централістам», як і слід було чекати, там, зрозуміло, виникла й протилежна група прибічників «бюрократичного централізму», яка на офіційних зборах, захищаючи думку про передчасність введення в Криму як окупованій країні (!) принципів пролетарської демократії, до-

ходила до такого абсурду, що вихваляла «червоних аракчєєвих». ...Незважаючи на те, що група ця складає очевидну меншість в організації, керівництво партійною роботою в Криму фактично залишається в її руках.

Після від'їзду Самойлової її замінив член Реввійськради 4-ої армії тов. Ліде, який також заміщав до приїзду з Центру тов. Полякова посаду голови Кримревкому (після Бела Куна). Тов. Ліде – хворий психічно, дуже втомлений працівник, що потребував відпочинку. У нього паралізовані обидва плеча та одна нога, і він насилу може рухатися. Лікарі, які нещодавно його досліджували, стверджують, що втомленість його організму досягла межі, і що якщо він не буде лікуватися, то через кілька місяців може зійти з глузду. Зрозуміло, що вимагати від такого працівника вмілого керівництва партійною роботою було неможливо. Він пішов шляхом т. Самойлової, правда, часом з деякими послабленнями, але ці «послаблення» мали непостійний характер і лише роздратували організацію, викликаючи в ній внутрішні чвари. ...Ясно, що, крім роздратування та невдоволення, все це нічого іншого в партійне оточення не вносить, і тим паче, якщо взяти до уваги відізнання з Криму деяких місцевих працівників, що пішли після приїзду з Центру тов. Полякова

та Акулова* (відізнаються член ревкому Гавен, Ізмаїл Фірдевс та член Обласкому Бабахан), які користувалися набагато більшим авторитетом серед місцевих працівників та населення, ніж усі інші¹.

У кінцевому підсумку все це, разом з викладеними вище подіями, викликало у керівництві Кримревкому широкомасштабний конфлікт. У доповідній записці, написаній значно пізніше членом Кримського обкому П. Надинським, зазначалося: «Ця боротьба особливо загострилася, коли обком зробив спробу відрядити з Криму Гавена та Бабахана. Навколо цього питання – щодо їхнього відізнання з Криму – розгорнулася справжня бійка. Так, наприклад, Сімферопольський повітовий комітет з ініціативи О. Тарханова ухвалив рішення захистити Ю. Гавена та М. Бабахана. Він доводив, що в обкомі відсутня тверда лінія щодо основних питань: національних, сільських, звинувачуючи його у розкладанні парторганізації та радянської влади в Криму, що породжує появу бандитизму...»

«Ця боротьба особливо загострилася, коли обком зробив спробу відрядити з Криму Гавена та Бабахана. Навколо цього питання – щодо їхнього відізнання з Криму – розгорнулася справжня бійка. Так, наприклад, Сімферопольський повітовий комітет з ініціативи О. Тарханова ухвалив рішення захистити Ю. Гавена та М. Бабахана. Він доводив, що в обкомі відсутня тверда лінія щодо основних питань: національних, сільських, звинувачуючи його у розкладанні парторганізації та радянської влади в Криму, що породжує появу бандитизму...»

Щоб «поліпшити моральний клімат у керівництві, налагодити нормальну роботу радянських органів влади» Бела Кун був відкликаний і направлений працювати на керівну партійну роботу на Урал³. Замість нього, згідно з рішенням ЦК РКП(б), з Челябінська до Криму 20 лютого 1921 р. прибув новий голова Кримревкому. Ним став Михайло Поляков, який обіймав цю посаду до 7 листопада 1921 р⁴.

Чесна доповідь М. Султан-Галієва викликала в Москві ефект бомби, що розірвалася. Адже він порушив неписаний партійний етикет, різко викрив свавілля, що творилося у Криму, назвав прізвища й конкретні факти. Про це не згадували М. Фрунзе, М. Бухарін, М. Ульянова, Д. Ульянов, які вже побували на півострові. Про становище в Криму на весь голос заговорили в Наркомнаці та Раді національностей. Таємне ставало явним...

* Іван Акулов – за словами М. Султан-Галієва, «призначений з Центру секретарем обласкому в квітні 1921 р.»

1 Султан-Галієв М. О положенні в Криму. – С. 84-85.

2 ДААРК. – Ф.-П. 150. – Оп. 1. – Спр. 112. – Арк. 135.

3 Зарубин А.Г., Зарубин В.Г. Без победителей. Из истории гражданской войны в Крыму. – С. 690.

4 Красный Крым (Симферополь). – 1921. – 23 февраля.

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

«ВХІД У ВІЧНІСТЬ ЧЕРЕЗ РОСІЙСЬКУ ІСТОРІЮ» ЄПІСКОПА ЯЛТИНСЬКОГО УПЦ МП НЕСТОРА

На початку літа цього року, за кілька місяців після старту повномасштабної збройної агресії проти України, РПЦ здійснила те, на що не наважувалася вісім років: тоді світська влада РФ здійснила фактичну анексію окупованого Кримського півострова – ніні ж духовна влада держави-окупанта, яка, по суті, є підрозділом світської, довершила цей процес анексією церковною, коли три кримські єпархії УПЦ в єдності з Московською патріархією було підпорядковано прямим чином РПЦ. Хоча кримські священнослужителі зазначеної церкви весь час окупації півострова були в юрисдикції Києва суто номінально, перебуваючи де-факто під владою Москви і безперервно йдучи шляхом колабораціонізму з владою держави-окупанта та її кримськими маріонетками. У кількох наступних номерах ми детально розглянемо «діяльність» деяких священників-приспінників окупаційного режиму в Криму.

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-художня і публіцистична газета
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 23715-13555P
від 06.02.2019 р.

Засновники
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
Громадська організація «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім»

Видавець
ТОВ «Видавничий дім «Українська культура»
Юридична адреса
Видавця:
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1
Головний редактор
Андрій ШЕКУН
Дизайн та верстка
В'ячеслав ЮРЧЕНКО

Надруковано:
ФОП Хісамдінов А. Ю.

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову. Зміст газети поширюється на умовах ліцензії CC BY 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету
Передплата ціна на 2022 р.:
на 6 місяців – 224,64 грн;
на рік – 449,28 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонементу.

Передплатний індекс

90269

Наклад 1000 прим.
Ціна договірна

